

NEOLİTİK ÇAĞ'DAN HİTİTLER'E
ANADOLU'DA MÜZİK
VE ENSTRÜMANLAR
I

Muazzez İlmiye Çığ'ın Önsözüyle

Meral Sayın

Ali Mesut YAVUZ ve Ayşe Pelin COŞKUN'un anısına.

AKADEMİSYEN
KITABEVI

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-2396-50-6

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Rahime DİLMEN

Kitap Adı

Neolitik Çağ'dan Hititler'e Anadolu'da
Müzik ve Enstrümanlar I

Kapak Fotoğrağı

Çanakkale Assos Müzesinde Bulunan
Demir Çağı Assos Müzisyenleri

Yazar

Meral SAYIN

Yayıncı Sertifika No

25465

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaa

DOI

10.37609/akya.1982

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

MERAL SAYIN'IN MÜZİK HAKKINDAKİ KİTABI

Değerli sanatçımız Sayın Meral Sayın'ın Eski Çağlara ait müzik ve müzisyenleri tanıtan bu kitabı son derece önemli bence. Onda yalnız müzik değil, çağların kültür tarihini de okuyoruz. Cilalı taş devrinden başlayarak Tunç çağına (M.Ö. 1100-1200 yılları arası) kadar olan zaman içinde Anadolu ve Bereketli Hilal olarak tanımlanan Mezopotamya'da kazılarda bulunan, yazılı belgelerde okunan kültür tarihi ile ilgili geniş yer veriliyor. İlk önceleri avcılıkla geçinen insanların, tarıma, küçük yerleşmelere geçmelerini yansıtan Cilalı taş-Neolitik devrine ait Anadolu'da ne kadar çok kazı yapılan yerlerin bulunduğunu görüyoruz. Buralarda ele geçen çok ilkel müzik aletlerinden, eski Sümer, Babil, Asur, Hitit devletleri zamanındaki en gelişmiş ve örnekleri bugüne ulaşmış arp, lir, flüt, davul, tef, saz gibi müzik aletlerinin varlığını öğreniyoruz. Bunları hem erkek hem kadın müzisyenler çalıyor, bunlar eşliğinde şarkı söyleniyor dans ediliyor. Müzisyen olmak için okul eğitimi var. Gerekteğinde başka ülkeden müzisyen de getiriliyormuş. Müzik ve dans genellikle Tanrı evlerinde, tanrıları eğlendirmek, onların inanlara bir kızgınlığı varsa onu yatıştırmak için yapılıyormuş. Ne hoş değil mi? O zamanın tanrıları, insanlara hele kadınlara müzik yaptıkları için hiç kızmıyor, cezalandırmıyormuş. İşin ilginç yanı halkı da eğlendirmek için parklarda müzik yapılması. Yüzlerce yıl önce müziğe değer vermek, ne büyük uygarlık değil mi?

Kanımca sanatın anası sayılabilecek müziğin insanlık tarihindeki yerini, evrimini açıklayan bu değerli kitabın yazarı müzisyen Sayın Meral Sayın'a binlerce teşekkür. Bu konuyu ilk olarak kaleme aldığı için de kendisini candan kutlarım.

Muazzez İlmiye ÇİĞ
13 Ocak 2016/Mersin

TEŞEKKÜR

Bu kitabımda, yine önceki kitaplarımda olduğu gibi sonsuz desteğini esirgemeyen eŐim Ahmet'e, Kitabın önsözünü yazarak desteğin en büyüğünü veren Sümer Kraliçesi Muazzez İlmiye ÇİĞ Hanımefendiye, yıllardır bu çalışmayı yapmam için ısrarla üzerinde duran sevgili dostum ve arkadaşım arkeolog Sema YAVUZ'a, özellikle Hitit araŐtırmalarımda arŐivini paylaşan Oğuz ELBAŞ'a, yine araŐtırmamda fotoğraf ve bilgilerini paylaşan Sayın Özay ÖNAL'a, Notaların yazılmasında bana destek veren meslektaŐım, keman sanatçısı Yusuf YALÇIN'a, Assur'lular konusunda bilgilerini paylaşan ve araŐtırmamda çok büyük destek veren Yrd. Doç. Dr. H. Hande Duymuş FLORİOTİ'ye, Türk Tarih Kurumundan bilgi ve belge konusunda yararlanmam için desteklerini esirgemeyen Sayın Hatice SARIALTIN'a, Kitabımın yayınlanması için desteğini esirgemeyen Sayın Ahmet KARATAŐ'a, kapak ve sayfa tasarımını yapan değerli kardeŐim Rahime DİLMEN'e, Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN'e, AKADEMİSYEN KİTABEVİ'ne ve siz değerli okurlarıma sonsuz teşekkürlerimle.

Meral SAYIN

İÇİNDEKİLER

<i>Meral Sayın'ın Müzik Hakkındaki Kitabı</i>	v
<i>Teşekkür</i>	vii
<i>Kitap İçin Birkaç Söz</i>	xi
<i>Müzik Nedir?</i>	xiii
NEOLİTİK ÇAĞ	1
Neolitik Dönemde Anadolu'da Müzik Aletleri	4
KALKOLİTİK ÇAĞ	7
Kalkolitik Dönemde Anadolu'da Müzik Aletleri	9
İLK TUNÇ ÇAĞI	1
İlk Tunç Çağı'nda Anadolu'da Müzik Aletleri	13
Eski Tunç Çağı Anadolu Çalgıları	16
SÜMER	19
Mezopotamya'da Yazının Ortaya Çıkışı	22
Sümerlerde Müzik	26
Sümerlerde Müzik Aletleri	27
AKKAD	43
Akkadlar da Müzik	46
Lut ya da Saz	46
BABİL	51
Babilliler de Müzik	54
Babil'de Kullanılan Müzik Aletleri	55
ASUR	63
Asur Ticaret Kolonileri Çağı (İ. Ö. 1950 - 1750)	66
Asur Ticaret Kolonileri Çağında Müzik Aletleri	78
HİTİT	83
Hititlerde Sanat	86
Hititler Döneminde Müzik ve Müzik Aletleri	86
Hitit Müziği, Müzisyenler ve Müzik Aletlerine Başka Bir Açıdan Bakış	91
Müzisyenler	94

Hitit Çalgıları	98
Arp ve Lir Arasındaki Farklar / Hitit Dönemindeki Gelişimi ve Türleri	116
Bağlama (GIŞarkammi ?, GIŞ.SÀ.A.TAR ?)	121
Bağlamaya Farklı Bir Açıdan Bakış	124
Yaylı Çalgı/Kemençe (GIŞ.TIBULA)	126
DANS – AKROBASİ	129
Kil Tabletler Döneminden Günümüze Değın Anadolu'da Kullanılan Diziler	134
SONUÇ	141
KAYNAKLAR	143

KİTAP İÇİN BİRKAÇ SÖZ

Elinizdeki bu kitap, Neolitik Çağ'dan başlayarak Hitit'lere kadar Anadolu'daki kazılarda arkeologlar tarafından gün yüzüne çıkartılmış bulunan tabletlerden ele geçen ama tam kesin olmamakla birlikte yine de bu tabletlerden anlaşıldığı kadarıyla müziğin o dönem insanları için ne kadar önemli olduğunu anlatan bir çalışmadır. Tanrılar için yapılan ritüeller, ayinler, bayramlar, festivaller v.s. o dönem insanının hayatında müziğin, dansın ve müzik aletlerinin çok önemli bir yer kapsadığını söylemek her halde doğru olacaktır.

Kitabı yazarken her ne kadar arkeolog olmasam da araştırdıkça, yaptığım işten çok büyük bir keyif aldığımı da belirtmek isterim. Bu konularda araştırma yapan herkese bir başvuru kitabı niteliğinde olacak bu çalışma, tamamen kaynaklara dayalı bir araştırmanın ürünüdür.

Kitap, sadece müzik aletlerini değil o dönemlere ait insanların yaşam biçimlerini, sanatlarını, eğitimlerini, günümüze bıraktıkları eserleri de kapsamaktadır. Çünkü o dönemlerin yaşam biçimlerini anlatmadan sadece müziği ve müzik enstrümanlarını anlatacak olsaydık bu çalışmanın pek bir önemi olmazdı. Çalışmalarım esnasında bulduğum kaynaklardan binlerce yıl öncesi Anadolu'da yaşayan uygarlıkların kadına verdiği önem ise yadsınamaz boyutlardadır. Özellikle kadın müzisyenlerin toplumdaki, dindeki, ticaretteki önemleri en ileri düzeydedir. Bu durum, kadınların müzikteki önemlerini detaylı bir şekilde kitaba koymama neden oldu.

Anadolu'muzun binlerce yıllık tarihinde genel olarak bizlere öğretilen heykeller, duvar kabartmaları, rölyefler, zengin çanak çömlek v.d gibi pek çok bilgidir. Ancak; Birkaç tezin, onlar da belli başlı uygarlıkları içine alan çalışmaların dışında, Anadolu'nun müziğine ve müzik enstrümanlarına dair derli toplu bir çalışma ya da kitaplar ne yazık ki elimizde bulunmamakta.

Bir müzisyen olarak bu konuda üzerime düşen görev, böyle bir çalışmayı siz değerli okurlarımla paylaşmak olacaktı. Umarım bu tür çalışmalar çoğalır ve arkeologların yeni bulgularıyla pek çok yeni bilgilere ulaşırız.

MÜZİK NEDİR?

Müzik doğanın sesidir. İlkel toplumlardaki yaşam biçimine bakacak olursak, insanoğlu o zamanlar sadece ihtiyacı olanı avlamış, yemiş, giymiş, tüketmiş. Doğadaki her canlı da bunu yapar. Doğadaki her ses müziktir aslında. Hayvanların birbirleriyle haberleşmeleri, ağaç yapraklarının rüzgârda çıkardığı sesler, denizdeki dalganın sesi, ırmağın akışı, çağlayanın çıkardığı ses, rüzgârın sesi, yağmurun ya da fırtınanın çıkardığı ses. Ve en önemlisi kalbimizin atışındaki ritim bile. İlkel insanların birbirleriyle haberleşmek için icat ettikleri her nesne birer müziktir. Daha sonraları insanoğlu geliştikçe çıkardığı sesler de değişecek, bu seslere kendi yaptığı enstrümanlarla törenleri, kralları karşılamayı ya da uğurlamayı, ölülerini gömmeyi, sevinçlerini ve üzüntülerini kısaca kendisine ait ne varsa müzikle anlatmaya başlayacaktır.

Mehmet Kaygısız Müzik Tarihi kitabında müziği şöyle tanımlar: *“Müzik, insanın doğadan aldığı, bilinciyle düzelterek oluşturduğu düzenli seslerdir.”*

Müzik Neyi Anlatır? *“Doğadan ve toplumsal yaşamdan “alınanı” zihinle, düşünceyle, duyguyla besleyerek ve aklın süzgecinden geçirerek, belli bir estetikle anlatır. Kişiyi başka bir ortama götürür. Evreni, yaşamı, başka bir boyutta anlatır. Müzik, sanatlar içinde en soyut olanıdır. Bu yüzden kodlanana hiçbir zaman tam olarak vermez. Belki bu yüzden biraz “sınıflar üstü” dür. Müziğe diğer sanatlara göre daha “ulvi” bir değer verilmesi bundandır”* demektedir. Sonuçta insanoğlunun müziği doğadan esinlenerek yarattığı gerçeğini vurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

1. **ALP Sedat**, “Konya Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürler, TTK Basımevi 1994 Ankara
2. **ALTUNCU Abdullah**, “Sümerlerin Dini Tarihi” Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Fak. Felsefe ve Din Bilimleri A. B. D, Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011 Elazığ
3. **ARICI İsmet**, “Güncel ve Popüler Müzik” ders notları, M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı 2014 İstanbul
4. **BACHMANN Werner**, “I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu” Bildirisi Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel. Müdürlüğü baskısı, Eylül 2004, Ankara
5. **ÇIĞ Muazzez İlmiye**, “Uygarlığın Kökeni Sumerliler-2” Sumerlilerde Günlük Yaşam, Kaynak Yayınları 5. Basım 2014 İstanbul
6. **DİNÇOL Ali**, ‘Ein Hurro-Hethitisches Festrıtual: (H)ısuwaš’ Belleten LIII, sayı 206, TTK (1989)
7. **DİNÇOL Belkıs**, “Eski Ön Asya ve Mısır’da Müzik” Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları İstanbul 2003
8. **ELBAŞ Oğuz**, Araştırmacı
9. **ERKANAL Armağan**, “Anadolu’da Bulunan Suriye Kökenli Mühürler ve Mühür Baskıları” TTK Basımevi 1993 Ankara
10. **Yrd. Doç Dr. FLORIOTI H. Hande DUYMUŞ**, “Asur İmparatorluk Dönemi Kaynaklarında Geçen Müzisyen Kadınlar Hakkında Kısa Bir Not” Tarih Okulu Dergisi, Haziran 2014 Yıl 7, Sayı XVIII,
11. **KAYGISIZ Mehmet**, “Müzik Tarihi” “Başlangıcından Günümüze Müziğin Evrimi”, Kaynak Yayınları 2. Basım 2004 İstanbul
12. **Prof. Dr. KINAL Firuzan**. “Eski Anadolu Tarihi” Türk Tarih Kurumu Basımevi 4. Basım 1998 Ankara
13. **KISAKÜREK Arda- Nevin Esmen**, “Bizimkiler/İlkler-Anadolu Merkezli Dünya Tarihi” 2009 İstanbul
14. **MACQUEEN J.G.**, “Hititler ve Hitit Çağında Anadolu” Arkadaş Yayınevi 4. Basım 2001 Ankara
15. **ÖNAL Özay**, Enstrüman Yapımcısı, Müzisyen ve Araştırmacı
16. **ÖZGÜL Oktay**, “Sümer Sosyal Hayatında Eğitimin Yeri ve Önemi” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2011

17. **RASHİD Suphi Anwar**, “I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu” Bildirisi Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel. Müdürlüğü baskısı, Eylül 2004.
18. **SÖNMEZ Devrim**, “Antik Dönemde Anadolu’da Müzik ve Müzik Aletleri” Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008
19. **ŞEN Zekeriya S.**, “Tıkabasa Müzik” Web Sitesi
20. **T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI** - Anadolu Medeniyetleri Müzesi Web Sayfası
21. **TARİHİ OLAYLAR**- Web sitesi
22. **TURA Yalçın**, “I. Uluslararası Tarihte Anadolu Müziği ve Çalgıları Sempozyumu” Bildirisi Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel. Müdürlüğü baskısı, Eylül 2004.